

20.04.2021

Til helse- og omsorgskomiteen

Innspill til høring om endringer i velferdstjenestelovgivningen – Prop. 100 L (2020-2021)

God hjelp til riktig tid er viktig for barn og unge i sårbare situasjoner. Barneombudet er glad for at regjeringen foreslår endringer i velferdstjenestelovgivningen for at barn og unge skal få mer samordnet hjelp. Dette er noe Barneombudet har etterlyst i lengre tid. Vi har dessverre sett mange eksempler i arbeidet med våre rapporter og i enkeltsaker på at hjelpen barna får er fragmentert og lite helhetlig, at ingen tar ansvar for koordineringen og at deres familier blir sittende med den ekstra belastningen det er å samordne ulike tjenester. Dette gjelder både barn og unge som har vært utsatt for vold og overgrep, barn med funksjonsnedsettelse, barn som har blitt mobbet eller har behov for spesialundervisning, barn som bor på barnevernsinstitusjon og barn som har behov for psykisk helsehjelp.

Vi vil understreke at en felles samarbeidslov ville vært en bedre løsning ettersom forslaget er svært komplisert og stiller store krav til kompetansen til de som skal anvende regelverket. Vi støtter likevel forslaget om en harmonisering av reglene i sektorlovgivningen. Barna har ikke tid til å vente på at det utredes en ny samarbeidslov, det er bedre å få på plass noe nå. Samtidig er det avgjørende at det stilles krav fra komiteen om at lovendringene skal evalueres om fire- fem år, slik departementet foreslår.

Barneombudet mener det er nødvendig med en del endringer for at forslaget skal sikre barn den hjelpen de har behov for. Slik forslaget er nå, vil det ikke bøte på en del av de kjente utfordringene. Vi ber komiteen om følgende:

1) Forslå at det lovfestes at barn må få en rett til helhetlige og samordnede tjenester

Barneombudet ber komiteen om å foreslå at barn og unge skal få en *rett* til helhetlige og koordinerte tjenester. Det er ikke tilstrekkelig at velferdstjenestene har en plikt til å samarbeide om tjenestene til enkeltbarn når det er nødvendig. Vi viser her til erfaringer fra de siste årene hvor det har blitt lovfestet plikt til samarbeid i flere lover, for eksempel opplæringsloven, helse- og omsorgstjenesteloven, sosialtjenesteloven og barnevernloven. Dette er vage plikter uten tydelig innhold og uten korresponderende rett for barna, hvor det ikke er mulig å klage på manglende samarbeid. En av grunnene til lovforslagene er at dette ikke fungerer godt nok. Da må svaret være en styrking av barnas rettsvern, og ikke kun en «flikking» på gjeldende ordning.

I en ideell verden ville det vært tilstrekkelig med en plikt, men vår erfaring fra blant annet mobbesaker og saker om vold, overgrep og omsorgssvikt er at tjenestene skyver ansvaret mellom seg, de er uenige om hva som er egnede løsninger og arbeider ikke med barnets behov i sentrum. Vi har også sett at det er uenighet om hvor terskelen ligger for når det er krav om samarbeid mellom velferdstjenester og at uenigheten fører til at det nødvendige samarbeidet ikke etableres. Konsekvensen blir i mange tilfeller at barna må bære prisen og ikke får den hjelpen de trenger. I noen tilfeller er konsekvensene svært store for barna. Dette så vi blant annet i vår rapport fra 2020 om barn som bor på barnevernsinstitusjon. Mange av barna utviklet psykiske vansker, rusproblemer, utfordrende adferd eller havnet i kriminelle miljøer mens de ventet på riktig hjelp.

Karl Johans gate 7,
0154 OsloPostboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Mangel på samarbeid mellom viktige tjenester som barnevern, skole og helsevesen var noe av det som gjorde det vanskelig å gi god nok hjelp til rett tid.

Vi mener at det er god bruk av ressurser å sikre at barn faktisk får den samordnede hjelpen de trenger tidlig. Dette kan hindre at problemene utvikler seg, og forebygge at barn og unge får så store problemer at de faller utenfor samfunnet. Det å hjelpe barn tidlig kan også bidra til at færre trenger tettere oppfølging, som blant annet en individuell plan.

Barneombudet mener at uten rettighetsfesting med tilhørende klagerett for barn og foreldre i de ulike sektorlovene er det en fare for at rettssikkerheten til barna ikke blir bedre enn i dag. Det bør innføres en klagerett også for den gruppen som ikke har rett til individuell plan, men som likevel har behov for samordnede tjenester. For å ha en klageadgang, kan et alternativ være at kommunen plikter å gjøre enkeltvedtak i de tilfellene hvor barn eller foreldre får avslag på slik hjelp. Det er ikke et godt nok kontrollsystem at statsforvalterne skal få hjemmel til å føre tilsyn med pliktene. Det krever blant annet at de har kapasitet til å åpne tilsyn i enkeltsaker.

2) Forslå at det lovfestes at barn har rett til individuell plan etter opplæringsloven og barnehageloven

Vi støtter at reglene om individuell plan harmoniseres og at det lovfestes i barnevernsloven at barn og unge får en rett til en individuell plan med klagerett. Men vi mener det er svært problematisk at regjeringen ikke foreslår at det lovfestes en rett for barn til individuell plan i barnehageloven og opplæringsloven med korresponderende plikt for utdanningssektoren til å utarbeide individuell plan. Vi ber komiteen om å foreslå å lovfeste dette i de tilfeller hvor en stor del av utfordringene til barnet er knyttet til utdanningssektoren, men hvor det også er behov for hjelp fra flere tjenester.

Vi viser til at hovedutfordringen for noen barn vil være knyttet til skolesituasjonen, men at utfordringene tilsier at skolen ikke kan løse barnets behov alene. Da bør hensynet til barnets beste tale for at også skolen får en plikt til å utarbeide en individuell plan. Selv om barnehagen og skolen er et tilbud for alle, finnes det bestemmelser i dette regelverket som utløses av særskilte behov som barna har. Dette kan være knyttet til særskilte læringsutfordringer, behov for tilrettelegging, høyt skolefravær, mobbing og andre forhold i skolemiljøet etc. For mange av disse utfordringene vil det ofte være behov for tiltak fra flere tjenester for at barnet skal få den helhetlige og koordinerte hjelpen hun eller han trenger. Det at barnehager og skoler ikke har en plikt til å utarbeide individuell plan kan føre til et press på andre tjenester for å få en slik plan, og at de må ta ansvar for å utarbeide en plan selv om barnets hovedutfordring er knyttet til utdanningssektoren. Vi mener at det en bedre løsning at også utdanningssektoren har en plikt til å utarbeide en slik plan og at ansvaret er tydelig etter utdanningslovgivningen. Dersom dagens ordning hvor barnehager og skoler ikke har krav om å utarbeide individuell plan videreføres, vil det kunne forsterke dagens inntrykk av at barn og foreldre blir kateballer, som beskrevet av Kunnskapsdepartementet i Meld. St. 6 (2019-2020).

Vi vil også vise til at med forslaget til regjeringen vil barn hvor hovedutfordringene ligger i skolen ha dårligere mulighet til å klage enn barn som har det etter lover med rett til individuell plan. Dette vil for eksempel kunne gjelde for barn utsatt for langvarig mobbing og for barn som sliter med høyt skolefravær av andre grunner. Disse representerer en blind flekk i forslaget til regjeringen.

3) Be om rask endring i bestemmelsene om deling av taushetsbelagte opplysninger

Barneombudet vil understreke at vi mener det er svært viktig at det raskt kommer på plass regler om utvidet adgang til informasjonsdeling av taushetsbelagte opplysninger, der dette er til barnets

beste. En del av utfordringen med samordning av tjenester er reglene om taushetsplikt og praktiseringen av disse. Vi viser her til Prop. 166 L (2020-2021) om utvidet adgang til informasjonsdeling hvor forslaget til en ny bestemmelse om utvidet adgang til å dele taushetsbelagte opplysninger ikke blir fulgt opp, fordi det kom mange omfattende innspill i høringen som må følges opp. Vi ber komiteen om å anmode om at regjeringen så raskt som mulig kommer tilbake til Stortinget med et forslag til endringer i forvaltningsloven.

Ta gjerne kontakt for mer informasjon:

Kjersti Botnan Larsen, e-post: kb@barneombudet.no 

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo